

P GRØNLAND TIL VALG I SKYGGEN AF TRUMP

Rigsfællesskabet knager

Det har det faktisk altid gjort.

Men nu har selvstændighedsdrømme fået momentum af et historisk stort pres fra omverdenen, og spørgsmålet om rigsfællesskabets fremtid hænger i luften.

Vi har samlet alt det, du skal vide om rigsfællesskabet. Den fælles historie med alt det, der samler os. Konflikterne og forskellene, der skiller os. Og vi forsøger at se ind i fremtidens scenarier og finde svar på, hvor vi er på vej hen.

Kapitel 1: Fællesskabet

Kapitel 2: Grønland i verdens centrum

Kapitel 3: En velsignelse eller forbandelse

Kapitel 4: Rigsfællesskabet i opbrud

Kapitel 5: Kongehuset og smertesager

Kapitel 6: Rigsfællesskabets fremtid

Kapitel 1: Fællesskabet

Nysgerrige vikinger, en missionerende ekspedition, europæiske storkrige, magtbegær og tilfældigheder har gennem historien skabt den union – det fællesskab – som Grønland, Færøerne og Danmark udgør i dag.

Og det ligger netop i ordet, at det er noget, vi er fælles om, at vi deler noget.

Rigsfællesskabet er baseret på intern afhængighed. Foruden fælles historie og kultursammensmeltning i Grønland og på Færøerne kan afhængigheden koges ned til to dele: økonomi og ansvar.

Siden 1980 har pengeoverførslerne fra Danmark til Grønland været samlet under ét begreb: bloktilskuddet.

TIDSLINJE GRØNLAND

- 1721** Præsten Hans Egede tager på ekspedition til Grønland for at missionere. Ekspeditionen er støttet af Frederik IV.
- 1731** Christian VI beordrer, at ekspeditionen stopper, da udsigterne til økonomiske gevinster bliver for lange, men præsten får overbevist kongen om at fortsætte støtten til missionen på grund af de mange døbte grønlandere.
- 1734** Købmand og godsejer Jacob Severins overtager monopolet på handel med varer fra Grønland.
- 1750** Det Almindelige Handelskompagni overtager monopolet, men i 1776 går det igen videre – denne gang til Den Kongelige Grønlandske Handel.
- 1814** Ved freden i Kiel overdrager officielt ejerskabet af Grønland til Danmark, og i de efterfølgende år anlægges omkring 50 steder til vareudveksling.
- 1857** Grønland får ikke valgret efter grundloven i 1848, men otte år senere får de forstanderskaber – valgte forsamlinger – der administrerer lokale forhold i Grønland.
- 1905** Kirkeloven træder i kraft, og dermed ophører Grønland som missionsmark. I stedet oprettes et provsti.
- 1908** Loven om Styrelsen af Kolonierne i Grønland (Grønlandsloven) betyder, at der oprettes to landsråd – et i Godthåb (Nuuk) og et i Godhavn (Qeqertarsuaq). Her kan grønlanderne stille forslag til myndighederne i Danmark.
- 1917** Danmark sælger Dansk Vestindien til USA og får anerkendt kravet om fuld suverænitet over hele Grønlands område.
- 1921** Hele Grønland bliver inddraget i Danmarks styre.
- 1931** Norge besætter områder af Østgrønland, hvor norske sælfangere har stor interesse. Danmark hævder sin

- suverænitet, og to år senere afgør Den Internationale Domstol i Haag, at Danmark har suverænitet over Østgrønland.
- 1940** Danmark besættes af tyskerne, og kontakten til Grønland afbrydes. De to landsfogeder overtager regeringsmagten og søger forbindelse til USA, der på det tidspunkt er neutralt.
- 1941** Grønlandstraktaten underskrives af Henrik Kauffmann, Danmarks ambassadør i Washington, og den amerikanske regering. USA opretter senere militære baser på Grønland.
- 1945** Tiden under Anden Verdenskrig gav Grønland smag for mere selvbestemmelse i Nuuk (Godthåb), men monopol og isolationen fortsatte. Der blev dog investeret markant i velfærd som uddannelses- og sundhedsvæsen i Grønland.
- 1953** Der stemmes for en ny grundlov, hvorved Grønland integreres i Danmark og får to mandater i Folketinget, der vælges i Grønland.
- 1973** 70 procent af grønlænderne stemmer imod Det Europæiske Fællesskab (EF), men alligevel følger Grønland med Danmark ind i EF.
- 1979** Grønland opnår hjemmestyre.
- 1980** De penge, som Danmark løbende har overført til Grønland, omlægges formelt til bloktilskud.
- 1985** Grønland udtræder af EF, men forhandler sig til en ordning, hvor de fortsat har fri adgang til det europæiske marked med salg af fiskelicenser.
- 2009** Grønland får selvstyre.

Kilder: Danmarks Nationalleksikon, Naalakkersuisut, Folketinget.

Siden indførelsen af Grønlands selvstyrelov i 2009 har tilskuddet været fastfrosset til 3,4 milliarder kroner, men det justeres efter dansk inflation.

Derfor lød beløbet i 2023 på 4,1 milliard kroner. Med bloktilskuddet understøtter Danmark en levestandard og et velfærdssamfund, Grønland med sin nuværende økonomi ellers ikke kan opnå.

Og tilskuddet har stor betydning for grønlandsk økonomi. I dag udgør det omkring 50 procent af selvstyrets indtægter, mens det i slutningen af 70'erne var nærmere 80 procent.

Bloktilskuddet er langt fra Danmarks eneste økonomiske støtte til Grønland. Den danske stat betaler også for driften af omkring 30 sagsområder, hvor tunge poster som retsvæsen, politi og fængsler også løber op i store udgifter. I alt koster driften 1,5 milliarder årligt.

5,6 milliarder kroner fra Danmark til Grønland. Hvert år.

Det kan lyde af meget, men tallet skal ses i lyset af de samlede offentlige udgifter for Danmark. Det beløb lyder på 1.200 milliarder kroner.

Og pludselig syner 5,6 milliarder kroner – eller hvad der svarer til under 0,5 procent af statens udgifter – ikke af meget. Bloktilskuddet og driften af sagsområder dækker ganske vist blot 57.000 mennesker, men det dækker også 98 procent af rigsfællesskabets samlede areal.

Ingen har beregnet, hvad Danmark og danske virksomheder tjener på den grønlandske fiskeeksport, og der er også udgifter, der ikke regnes med, f.eks. Danmarks engagement i Nuuks nye lufthavn. Det beløb estimeres til omkring 500-600 millioner kroner.

Det økonomiske forhold mellem Færøerne og Danmark er også bundet op på et årligt bloktilskud.

Men modsat Grønland er beløbet ikke inflationssikret, og færingerne skærer i disse år ned på støtten fra Danmark.

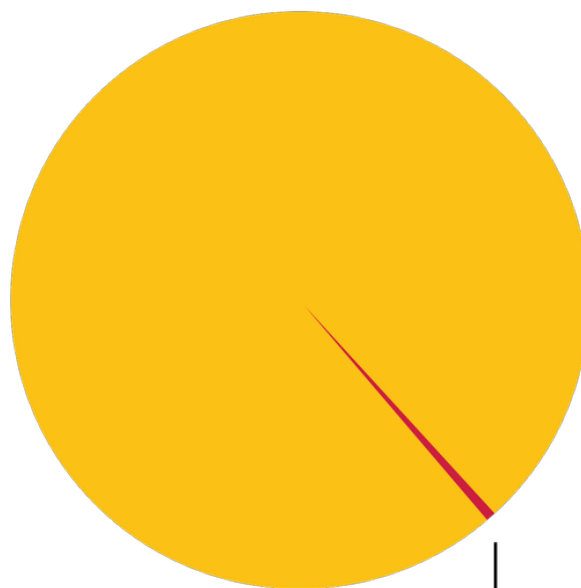
Fra 2015 til 2022 har tilskuddet været fastlagt på 641,8 millioner kroner årligt. Og over den nuværende valgperiode vil det færøske landsstyre barbære 25 millioner kroner om året af, således at tilskuddet falder til 541 millioner i 2026.

Udgifterne til drift af sagsområder koster Danmark 200 millioner kroner om året. Den store difference sammenlignet med det tilsvarende beløb på 1,5 milliarder kroner i Grønland kan koges ned til forskelle i geografi og klima - afstanden mellem byerne, manglende infrastruktur og et barskt arktisk klima.

Og faktisk udgør bloktilskuddet blot omkring 10 procent af det færøske hjemmestyres samlede indtægter.

Danmarks offentlige udgifter per år

1.200 mia. kr.

Grønlands bloktilskud

5,6 mia. kr.

Det svarer til at ...

... drive DR i to år

Foto: Finn Frandsen

Her er det værd at bemærke, at Færøerne nærmer sig 54.000 indbyggere – tæt på det samme som Grønland.

Dermed er Færøerne langt mindre afhængige af bloktilskuddet, og det skyldes en økonomi, der har formået at skabe den vækst, som er nødvendig, hvis bloktilskuddet skal udfases.

Økonomisk støtte er så at sige den ene side af mønten. På den anden side finder vi ansvar.

Og her kommer et andet af rigsfællesskabets begreber i spil: sagsområder.

Siden Færøerne fik hjemmestyre i 1948 og Grønland i 1979, har Danmark løbende overdraget områder og afgivet større ansvar. De områder inkluderer bl.a. lovgivning og administration, skatter og afgifter, regulering af erhvervsmæssigt fiskeri, folkeskolen og sundhedsvæsenet.

Når Grønlands regering – Naalakkersuisut – og Færøernes landsstyre har overtaget ansvaret for områder, kaldes det hjemtagning. I princippet kan Grønland og Færøerne hjemtage samtlige områder og overtage ansvaret fra Danmark – dog med enkelte markante undtagelser.

Statsforfatningen, statsborgerskab, højesteret, udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik, valuta- og pengepolitik kan ikke hjemtages. Sådan er det bestemt i hjemmestyreløvene fra 1948 og 1979.

Men når de hjemtager områder, bliver de ikke økonomisk kompenseret for det. Grønland og Færøerne skal selv finansiere de sagsområder, de hjemtager. Bloktilskuddet vil ikke stige – tværtimod er det målsætningen, at de på et tidspunkt skal frigøre sig fra tilskuddet.

Men det har vist sig sværere end som så at hjemtage områder.

»Grønland skal fremover selv udvikle selvstyret og påtage sig et

økonomisk ansvar for nye sagsområder», sagde daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen ved Folketingets åbning i 2008.

Men i de 15 år, der er gået siden da, har Grønland blot hjemtaget råstofområdet, arbejdsmiljø til offshorearbejde og tidszonebestemmelse. Siden 2010 er det eneste, som Grønland har hjemtaget, beslutningen om klokkeslættet i forskellige dele af Grønland. Her er tale om 3 områder, der kræver ganske få ressourcer, mens de omkring 30 områder, som Danmark står for, bl.a. tæller store opgaver som politi og kriminalforsorgen.

SAGSOMRÅDER

Grønland

Kan ikke hjemtages

- Statsforfatningen
- Statsborgerskab
- Højesteret
- Udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik
- Valuta- og pengepolitik

Områder, som Danmark driver, men som kan hjemtages af Grønland

- Arbejdsskadesikring
- Resterende områder under sundhedsområdet
- Færdselsområdet
- Formueretten

- Dykkerområdet
- Kriminalforsorgen
- Pas
- Politiet og anklagemyndigheden samt de hertil knyttede dele af kriminalretsplejen
- Retsplejen, herunder oprettelse af domstole
- Kriminalretten
- Udlændingområdet og grænsekontrollen
- Personretten
- Familieretten
- Arveretten
- Advokatvirksomhed
- Våbenområdet
- Radiobaserede maritime nød- og sikkerhedstjenester
- Radiokommunikationsområdet
- Selskabs-, regnskabs- og revisorområdet
- Fødevarer- og veterinærområdet
- Luftfart
- Immaterialret
- Ophavsret
- Skibsvrag, vraggods og dybdeforringelser
- Sikkerhed til søs
- Skibsregistrering og søretlige forhold
- Kortlægning
- Farvandsafmærkning, fyrbelysning og lodsområdet
- Havmiljø
- Finansiell regulering og tilsyn
- Arbejdsmiljø (undtagen arbejdsmiljø for offshorearbejde, der blev hjemtaget i 2010)
- Meteorologi

Færøerne

Kan ikke hjemtages

- Statsforfatningen
- Statsborgerskab
- Højesteret
- Udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik
- Valuta- og pengepolitik

Områder, som Danmark driver, men som kan hjemtages af

Kriminalforsorg

GRØNLAND TIL VALG I SKYGGEN AF TRUMP

• Kriminalforsorg

Se samling

- Pengeinstitutter og tilsyn med disse
  - Luftfart
  - Folkeforsikring
  - Sundhedsfaglighed og kvalitetskontrol af sundhedsvæsen, lægevæsen, jordemodervæsen, hospitalsvæsen, dog ikke epidemiområdet
  - Den industrielle ejendomsret
  - Pasmyndighed
  - Politi og anklagemyndigheden samt de hertil knyttede dele af strafferetsplejen
  - Retsplejen, herunder oprettelse af domstole
  - Advokatvirksomhed
  - Særforsorg
  - Udlændingområdet og grænsekontrollen
-

For færingerne er situationen nogenlunde den samme. De har dog ikke haft den samme tørkeperiode i hjemtagelser, men mangler stadig at hjemtage de store, tunge poster.

Og der er en ganske klar årsag til, at Grønland og Færøerne ikke har taget mere ansvar: De mangler simpelthen pengene til det.

Kapitel 2: Grønland i verdens centrum

Rigsfællesskabet er som bekendt en treenighed, men vi holder Færøerne uden for i de næste to kapitler.

For selv om der ikke er de store forskelle på Grønlands og Færøernes styreform, har Grønland et markant trumfkort i ærmet: deres størrelse og lokation.

Fra et sikkerheds- og geopolitisk synspunkt er Grønland placeret midt i storpolitikens epicenter. Mod øst breder Rusland sig, mod vest Canada og USA og i midten ligger Grønland.

Den placering giver Danmark – der tager sig af alle udenrigspolitiske anliggender angående Grønland – seriøs magt på den internationale scene.

»Danmark forsvinder fra verdenskortet den dag, Grønland bliver selvstændigt«, fortalte influencer Qupanuk Olsen i [et interview i Politiken](#).

Og med det henviste hun til, at Grønland udgør 98 pct. af rigsfællesskabets areal og er placeret på en geopolitisk og sikkerhedspolitisk afgørende position. Danmark er reelt på størrelse med et land som Belgien, men vi er alligevel blandt USA's tætteste allierede. Og det skyldes ikke blot, at vi har været særdeles proamerikanske siden Anden Verdenskrig, men også – og især – Grønland og magtspillet om Arktis.

Her bliver afhængighedsforholdene i rigsfællesskabet mere komplicerede, for Danmark er ikke alene om at forsvare Grønland. Det er USA også forpligtet til – og måske privilegeret af.

USA skal nemlig bistå Danmark i at sikre Grønland, hvorfor USA's militær har »ret til fri adgang og færden mellem forsvarsområderne overalt i Grønland«, som det fremgår af forsvarsaftalen af 1951.

USA's militære tilstedeværelse begyndte med Thule-basen, hvor amerikanerne allerede havde en vejrstationen stående fra Anden Verdenskrig. Med forsvarsaftalen af 1951 anlagde USA allerede året efter en reel base – der i 2023 skiftede navn til Pituffik Space Base – men aftalen med Danmark betyder, at amerikanerne til enhver tid kan ændre og øge den militære tilstedeværelse. Det kræver blot, at de »informerer og konsulterer« den danske regering og Naalakkersuisut.

Og derfor kan man undre sig over, at USA pludselig vil meget, meget mere med Grønland.

Ligesom spændinger mellem øst og vest under den kolde krig bragte amerikanske soldater til Grønland, er det også med henvisning til »verdens sikkerhed«, at USA's præsident, Donald Trump, vil have mere kontrol over Grønland. Forestiller man sig et russisk atomangreb på USA, vil de fleste missiler tage den korteste vej – hen over Grønland.

Efter Ruslands invasion af Ukraine i februar 2022 er verdens fronter trukket hårdere op. Igen er det med Vesten og Nato på den ene side og Rusland støttet af Kina på den anden. Og Rusland sidder på 53 procent af den arktiske kystlinje.

Særligt er det muligheden for at overvåge, hvad der foregår under havoverfladen og over skyerne på Arktis, som Donald Trump er interesseret i. Det er der – som forsvarsaftalen af 1951 understreger – intet, der stopper amerikanerne i.

Alligevel har Trump brugt indløbet til og starten på præsidentembedet på at true Danmark med toldsatser og nægtet at afvise brug af militær magt, hvis Danmark ikke retter ind.

»Grønland er et dejligt sted.

Vi har brug for det af hensyn til den internationale sikkerhed. Jeg er sikker på, at Danmark nok skal indordne sig«, sagde Trump på sin første dag tilbage i Det Hvide Hus.

»Der er russiske skibe alle vegne, der er kinesiske skibe – krigsskibe – og de (Danmark, red.) kan ikke håndtere det«, tilføjede han.

Samtidig betyder den smeltende is i Arktis, at der i fremtiden kan åbnes nye handelsveje nord om Grønland.

Og det er i det lys, vi skal se Trumps offensive tilnærmelser.

Kapitel 3: En velsignelse eller forbandelse

For enden af dybe miner finder grønlænderne muligvis en velsignelse fra Moder Jord. En enorm rigdom, der kan give Grønland økonomiske overarme, som er rigeligt stærke til at bære et selvstændigt land med velfærd a la den danske.

Det gælder blandt andet de sjældne jordartsmetaller – eller mineraler – som kun bliver mere og mere efterspurgt og bl.a. bruges i vindmøller, elbiler og våben.

Lad os kigge på potentialet i form af to fjelde, der ligger ganske tæt på hinanden – omkring byen Narsaq i det sydlige Grønland.

Inden vi ser på potentialet, så lad os slå én ting fast.

Det koster kassen at lave minedrift på Grønland. Enorme milliardbeløb er nødvendige at investere, og som det er nu – hvor der er masser af andre miner rundt omkring i verden – er det ikke profitabelt. Derfor bliver Grønland nærmere set som et depot, et lager, hvor det i fremtiden kan betale sig at udvinde råstoffer og jordartsmetaller, når andre miner løber tør.

Kvanefjeld (Kuannersuit) menes at gemme på 1,5 millioner tons sjældne jordartsmetaller. Og ved Kringlerne (Killavaat Alanngut) estimeres det, at man kan udvinde 26 millioner tons. Kvanefjeld er længere fremme i processen mod udvinding, men projektet er til gengæld ramlet ind i større problemer.

Minen ved Kvanefjeld har været genstand for massiv polemik i Grønland, og diskussionen var afgørende ved valget i 2021, der fik tilnavnet uranvalget. Her vandt Múte B. Egede og partiet IA bl.a. med løftet om at genindføre nultoleranceloven, der forhindrer udvinding af uran og andre radioaktive stoffer.

Kvanefjeld gemmer netop også på uran.

Dermed stak den grønlandske regering en kæp i hjulet på mineprojektet, og tilbage stod det australske mineselskab Energy Transition Minerals (ETM) som den helt store taber. De finansierede projektet og har nu krævet et erstatningskrav på 76 milliarder kroner for tabt fortjeneste og udsigtsløse investeringer. Får de medhold, ryger regningen videre til de danske og grønlandske regeringsledere, og det vil sende Grønland direkte mod statsbankerot.

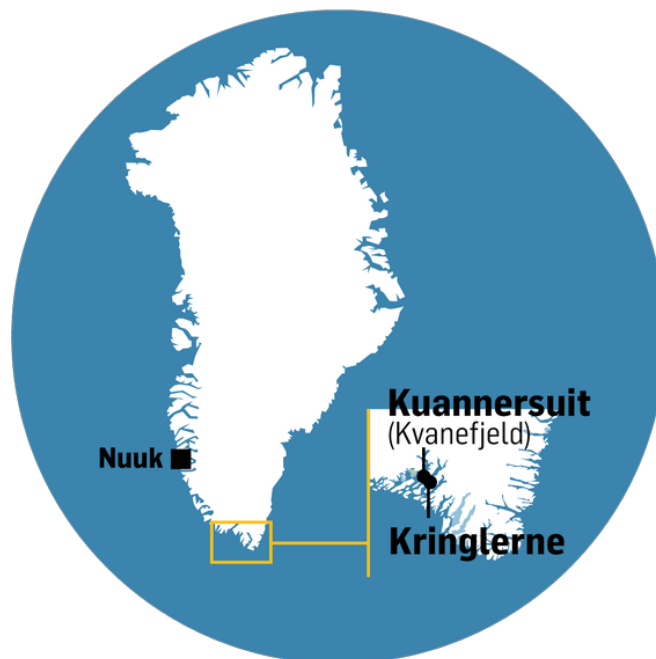
For nu har Grønland valgt at fastholde loven og tage det juridiske slagsmål, men der er valg 11. marts, og der kan flertallet skifte, således at nultoleranceloven kan ophæves. Præcis som det var tilfældet i 2013, da partiet Siumut fik regeringsmagten.

Allerede i dag graves der efter råstoffer, og her skranter den kommercielle del også. Guldminen Nalunaq har ingen større samfundsøkonomisk betydning, mens minen i Citronfjorden, der

gemmer på zink og grafit, er et mere realistisk projekt, der kan få økonomisk betydning.

Og hvad så med Danmark - skal Grønland dele overskuddet, hvis de i fremtiden rammer en guldåre?

Stort set ikke. Undergrunden tilhører Grønland, fremgår det af selvstyreloven fra 2009, så skulle Grønland i fremtiden få massive indtægter fra sjældne jordartsmetaller, er der et loft for, hvor meget der vil tilfalde Danmark.

Det betyder, at ved indtægter på 1 milliard kroner, vil bloktilskuddet reduceres med 0,5 milliarder. Stiger indtægterne så meget, at det danske bloktilskud går i nul, vil Danmark som udgangspunkt ikke få del i mere.

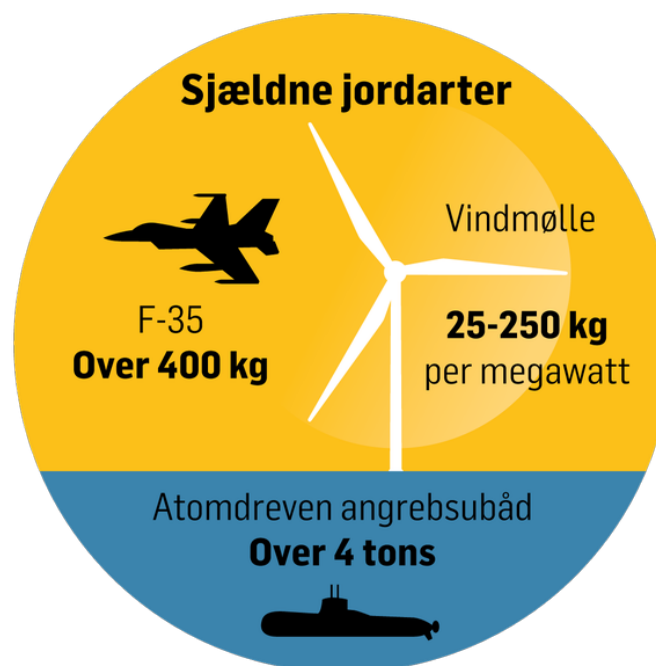
De sjældne mineraler gør Grønland endnu mere interessant for verdens stormagter.

Det er også blandt årsagerne til Trumps offensiv - ikke alene fordi han lugter en god forretning, men også for at holde andre nationer fra fadet. Særligt Kina.

Og her er det vigtigt at forstå to ting.

Først og fremmest at Kina har monopol på de sjældne jordarter. 98-99 procent af alle sjældne jordarter kommer enten direkte fra Kina eller bliver som minimum forarbejdet i Kina.

Og dernæst at selv om jordarterne kaldes sjældne og ved Gud er eftertragtede, samt dyre og svære at få fat på, er de ikke sjældne. Der er

store forekomster af jordarterne i USA og Europa, men amerikanerne og europæerne har ikke været villige til at leve med de omfattende miljøomkostninger, der er forbundet med den efterfølgende forarbejdning.

Det var kineserne, og nu er de milevidt foran resten af verden på den teknologi, det kræver. Meget af den har de sågar patent på.

Kapitel 4: Rigsfællesskabet i opbrud

Når grønlændere og færingere taler om en selvstændig fremtid, ser de mod Island.

For her er eksemplet på, at det kan lade sig gøre at frigøre sig af rigsfællesskabet og de tætte bånd til Danmark.

Da Christian IX som den første danske konge nogensinde tog til Reykjavik i 1874, var Island allerede på vej mod mere selvbestemmelse. Det fik de op gennem årtiet, skridt for skridt, indtil de i 1904 fik hjemmestyre.

TIDSLINJE ISLAND

---

14 år senere blev Island en selvstændig stat i union med Danmark, der dog stadig stod for bl.a. udenrigsanliggender. Et forhold, der minder om det nuværende i rigsfællesskabet mellem Danmark, Grønland og Færøerne.

Og i 1944, da Grønland og Færøerne endnu ikke havde opnået hjemmestyre, frigjorde Island sig fra unionen og kongeriget – en

republik var født. Det skete ikke med Danmarks gode vilje, men den islandske selvstændighedsbevægelse benyttede sig af, at Storbritannien havde kontrol over Island, mens Danmark var besat af Tyskland.

Siden har Island ansøgt om medlemskab af EU, som de på mange områder har tætte forbindelser til, og landet er blandt de stiftende medlemslande af Nato – til trods for at de ikke har et eget militær, men en kystvagt.

Og samtidig skeler Grønland til Islands store turistindustri.

Med åbningen af en ny lufthavn i Nuuk tilbage i november 2024 og i Ilulissat i 2026 er Grønland *open for business*. Den unikke natur, inuitkulturen og dyrelivet skal være trækplastre for fremtidens turisme.

TIDSLINJE FÆRØERNE

Men måske er det i virkeligheden Færøerne, der er tættest på at løsrive sig fra rigsfællesskabet.

I hvert fald ud fra to store, uundgåelige parametre: økonomi og sikkerhed.

For mens bølgerne i diskussionen om Grønlands fremtid og ønske om selvstændighed er gået særdeles højt, har Færøerne stille og roligt gjort sig mindre og mindre afhængige af rigsfællesskabet.

De har en selv bærende økonomi, planer om at nedsætte det bloktilskud, som for længst er blevet overflødig, og de 18 små færøske øer tiltrækker sig knap så stor sikkerhedspolitisk interesse.

HJEMMESTYRE ELLER SELVSTYRE?

Men hvorfor snakker vi så ikke om et selvstændigt Færøerne på samme måde, som vi snakker om et selvstændigt Grønland?

»Færingerne er sådan set enige om selvstændighedsspørgsmålet på tværs af det politiske spektrum. Færingerne er veluddannede og har en buldrende økonomi, som gør dem mindre afhængige af Danmark. Og Danmarks kontrol over Færøerne har heller ikke efterladt de samme traumer, som tilfældet er i Grønland«, forklarer Petra Mathilde Jørs, som er ph.d.-studerende og forsker i Færøerne som en ikkesuveræn mikrostat ved Dansk Institut for Internationale Studier.

»Kampen for selvstændighed er der, men den udspilles med en anden tålmodighed. Færøerne er i virkeligheden langt tættere på selvstændighed ud fra spørgsmålet om økonomi«, tilføjer hun.

Kapitel 5: Kongehuset og smertesager

Der findes næppe et større symbol på rigsfællesskabet end kongehuset.

Derfor var det bemærkelsesværdigt, da formanden for Naalakasuitsut, Múte B. Egede, aflyste et møde på Amalienborg med kong Frederik – det var 8. januar og midt i det inferno af udenrigspolitisk kaos, som Donald Trumps udtalelser skabte. »Kalenderymnastik«, lød forklaringen fra selvstyrets leder, der dog alligevel fandt plads i kalenderen til et møde med kongen.

Men ikke desto mindre var det en »symbolsk magtdemonstration«, lyder det fra kongehushistoriker Sebastian Olden-Jørgensen.

Foto: Martin Lehmann

»Kongehuset spiller ingen direkte politisk rolle, så det er alt sammen på symbolsk plan. Men det betyder noget, for symboler kan flytte holdninger. Det er *soft power*. Og i balladen om Grønland er det en

påmindelse om, at kongehuset har en indirekte rolle«, forklarer han.

I ELLER PÅ FÆRØERNE OG GRØNLAND?

Men der er også andre ting, der udgør limen i rigsfællesskabet: Den fælles historie og den kristne kulturarv. 95 procent af grønlænderne og 76 procent af færingerne er medlem af folkekirken. Og selv om en statue af præsten Hans Egede i Nuuk gentagne gange er blevet udsat for hærværk, stemte et flertal af kommunens borgere for, at den skal blive stående.

»I et fællesskab er der institutioner og fortællinger, der holder det sammen – trods forskelligheder og konflikter. Og kongehuset er en af de ting, der er fællesskabsstiftende. Man skal ikke undervurdere følelser, og på et følelses- og identitetsmæssigt niveau har kongehuset stor betydning«, understreger Sebastian Olden-Jørgensen.

Og det har der været brug for. Gennem tiden har en række sager belastet forholdet mellem Grønland og Danmark, og selv om de to regeringschefer, Mette Frederiksen og Múte B. Egede, står skulder ved skulder både fysisk og retorisk, er der også aktuelle sager, der tryktester rigsfællesskabet.

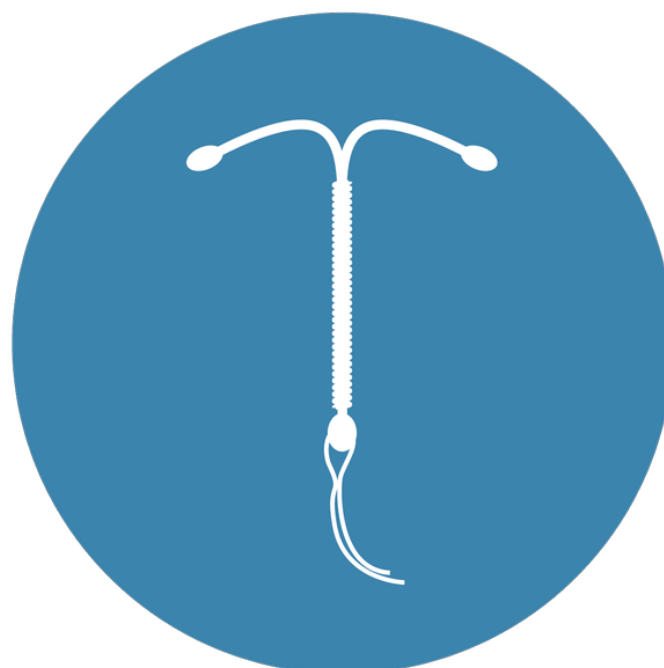
Spiralsagen

I marts 2024 stævnedes 143 grønlandske kvinder den danske stat for at have krænket deres menneskerettigheder. Fælles for kvinderne er, at de i 60'erne og 70'erne ufrivilligt fik oplagt spiraler.

I november godkendte Østre Landsret, at Institut for Menneskerettigheder indtræder i sagen til støtte for kvinderne.

Sagen begyndte at rulle i 2022, da DR afslørede, at det var sket som led i en indsats fra den danske stat, der ønskede at nedbringe fødselstallet i Grønland.

Her kom det frem, at fra 1966 til 1970 blev der opsat 4.500 spiraler i en befolkning på 9.000 fødedygtige kvinder.

De 143 kvinder kræver 43 millioner kroner i erstatning, svarende til 300.000 hver. En uvildig undersøgelse er i gang og forventes at blive afgjort i løbet af 2025.

Múte B. Egede har kaldt det »direkte folkedrab« og sagt, at »de ting, der foregår i dag, og det, der er foregået i fortiden, har indflydelse på det forhold, vi har i dag. Og min tålmodighed er sluppet op«.

FKU-sagen

I november 2024 blev et barn i Thisted Kommune tvangsfjernet fra sin grønlandske mor.

En anbringelsessag, der skabte demonstrationer i Grønland og Danmark.

Anbringelsen skyldes forældrekompetenceundersøgelser - bedre kendt som FKU - som kommunerne bruger til at vurdere, om børn skal tvangsfjernes.

Metoden kan bruges af kommunerne i alle sager om anbringelse af børn, men den kritiseres for ikke at tage højde for grønlandsk kultur og sprog.

For eksempel testes forældrene ud fra det danske sprog, selv om det ikke er deres førstesprog, ligesom de grønlandske forældre vurderes ud fra ansigtsudtryk, der er passende for vestlige kulturer, men ikke den grønlandske.

Regeringen og den grønlandske regering er blevet enige om at stoppe brugen af FKU til test af grønlandske forældre.

Sager som disse kan ikke adskilles fra rigsfællesskabet. De er en del af vores fælles historie og vores nutid.

Kapitel 6: Rigsfællesskabets fremtid

Det knager i rigsfællesskabet.

Den grønlandske regering taler selvstændighedsdrømmen op, Trump bejler og forsøger at intimidere sig til mere indflydelse og Færøerne bliver økonomisk mindre og og mindre afhængige af Danmark.

Rørt brik skal som bekendt flyttes.

Så hvad byder fremtiden for rigsfællesskabet?

Scenarie 1: Nye alliancer

Rigsfællesskabet kan udvikle sig til noget, der minder om Storbritanniens Commonwealth. I stedet for rigsfællesskabet er der tale om en form for forening bestående af selvstændige lande. På den måde kan Grønland og Færøerne – skulle de ønske det – eksempelvis beholde relationen til det danske kongehus. De facto vil de være meldt ud af rigsfællesskabet, men har

Kapitel 1: Fællesskabet

Kapitel 2: Grønland i verdens centrum

privilegeret forhold til Danmark.

Kapitel 3: En velsignelse eller forbandelse

Men der ligger også en åben

Kapitel 4: Rigsfællesskabet i opbrud

on fra USA's præsident til Grønland: Smut fra danskerne, og

Kapitel 5: Kongehuset og smertesager

edre fremtid med os.

Kapitel 6: Rigsfællesskabets fremtid

tation i varierende ordlyd. 7. januar bekræftede Donald Trump,

at hans søn var på vej til Nuuk, og samtidig åbnede han armene for Grønland:

»Grønland er et fantastisk sted, og dets folk kommer til at drage stor fordel af det, hvis og når det bliver en del af vores land. Vi kommer til at værne om det og beskytte det fra en meget ond verden«, skrev han på sit sociale medie Truth Social.

Og efter et kortvarigt besøg i Nuuk fortalte Trump Jr. om et smukt Grønland, der ikke bliver »behandlet ordentligt« af Danmark.

Senere samme dag udtalte Donald Trump, at han ikke kan afvise at tage kontrol over Grønland ved brug af militær og økonomisk magt.

Fra den danske regering og Naalakkersuisut har det lydt, at Grønlands fremtid bestemmes i Grønland og af grønlænderne selv, og at Grønland ikke ønsker at blive optaget i USA. Men samtidig har Múte B. Egede talt varmt om et tættere samarbejde med USA.

Fra USA's perspektiv kunne det samarbejde eksekveres i form af en *free association*-aftale, som de også har med andre østater – eksempelvis Palau og Marshalløerne. Det ville betyde et farvel til rigsfællesskabet for Grønlands vedkommende.

Skulle Færøerne på sigt ønske at finde en bedre samarbejdspartner end Danmark, kan de se mod Norge. De to lande har 800 års fælles historie, og færingerne føler et skæbnefællesskab med nordmændene.

Den færøske nationaldag Ólavsoka – olaifesten på dansk – 29. juli er sågar navngivet efter kong Olav af Norge, der kristnede Færøerne.

Det er ikke et komplet usandsynligt scenarie. Færøerne ville i så fald forlade rigsfællesskabet, blive en økonomisk uafhængig og selvstændig stat i tæt relation med Norge, der geografisk og kulturelt er tæt på Færøerne i forvejen.

Scenarie 2: Republikkerne Grønland og Færøerne

Grønland og Færøerne melder sig ud og nedlægger de facto rigsfællesskabet.

Et scenarie, hvor Færøerne og Grønland gør, hvad Island gjorde i 1944 – bliver en republik, der ikke er afhængig af andre lande. Det er klart det scenarie, der har længst udsigter.

Rent juridisk er det ikke umuligt.

Af Grønlands selvstyrelov fremgår det i paragraf 21, stk. 3, at »selvstændighed for Grønland skal indgås med samtykke fra Inatsisartut og skal godkendes ved en folkeafstemning i Grønland.

Aftalen skal endvidere indgås med samtykke fra Folketinget«.

Både Grønlands og Danmarks parlament skal altså acceptere en aftale om selvstændighed, som den grønlandske befolkning godkender ved en folkeafstemning.

Der står ikke noget i Færøernes hjemmestyreløve om, hvorvidt eller hvordan Færøerne kan opnå selvstændighed. Men af grundlovens paragraf 19 fremgår det, at en »handling, der forøger eller indskrænker rigets område«, skal ske med Folketingets samtykke.

Det kan blive svært for Færøerne eller Grønland at stå mutters alene. For mens Island trods alt har en befolkning på snart 400.000 mennesker, er Færøernes og Grønlands befolkningstal på henholdsvis 53.000 og 57.000. Bliver Færøerne og Grønland selvstændige, vil det placere dem i top 12 over verdens mindst befolkede lande.

Og det giver lavpraktiske udfordringer, der gør det uhyre svært at opretholde et velfærdssamfund uden nogen større afhængighed af andre nationer. Bryder de med rigsfællesskabet, vil de til gengæld frit kunne opsøge andre samarbejder eller aftaler som beskrevet i første scenarie.

Scenarie 3: Rigsfællesskabet styrkes

Siden rigsfællesskabet blev stiftet, har der været én tendens: Færøerne og Grønland har opnået mere og mere selvstændighed.

Det er ikke uforeneligt med et styrket rigsfællesskab.

For det er op til Grønland og Færøerne selv at vurdere, hvad selvstændighed egentlig vil sige. Og det er en mulighed, at Grønland, Færøerne og Danmark endnu en gang genforhandler selvstyreløven og hjemmestyreløven.

Múte B. Egede har sagt, at den grønlandske fremtid er selvstændig, men hvad det egentlig betyder, og hvordan det skal ske, er stadig uvist.

Den danske regering har klart meldt ud, at valget i sidste ende er op til

grønlænderne selv, men at de ønsker et fortsat og forbedret rigsfællesskab

Og ved et fælles pressemøde med Múte B. Egede og Mette Frederiksen 10. januar blev der talt i netop den retning.

Múte B. Egede pointerede nødvendigheden af at omdefinere forholdet til Danmark og sagde: »Vi kan ikke være der, hvor kolonitidens lænker trækker tråde«.

Fra Mette Frederiksen lød det:

»Vi er enige om at gå videre ned ad den vej for at få et endnu mere ligeværdigt samarbejde. Det, der fylder mest, er at få mere albuerum i det udenrigspolitiske. Det er noget af det, vi kigger på«.

En revision af rigsfællesskabet og spørgsmålet om Grønlands fremtid er blevet det største emne op mod valget i Grønland. Det skal som nævnt afholdes 11. marts.

Kildeliste

Statsministeriet, Udenrigsministeriet, Folketinget, Naalakkersuisut, Føroya Landsstýri, Kongehuset, Retsinformation, Danmarks Nationalleksikon, Petra Mathilde Jørs, ph.d.-studerende ved Diis, Sebastian Olden-Jørgensen, lektor og historiker på Københavns Universitet, Torben M. Andersen, professor ved Aarhus Universitet.

Østrup-Jepesen
Bjerrum Mørch
Bilagsgælle: Mads Djervig
Annette Nyvang
Viklas Rehn, Martin Aagaard
Skov Andersen

GIV ARTIKLEN VIDERE

Som abonnent kan du ubegrænset dele artikler med dine familie og venner.

LÆS MERE

MEST LÆSTE

1 **Mette Frederiksen om Grønland: »Jeg må sgu sige, at hvis jeg havde en hat, ville jeg lette på den«**

INTERNATIONALT |

2 **Hvis man gerne vil give en storslået koncert, skal man ikke dukke uforberedt op**

MUSIK |

3 **Leder af amerikansk efterretningstjeneste meldes fyret**

USA |

4 **»Man skal ikke kigge sig for meget i spejlet«**

SET OG HØRT |

5 **Er tiden løbet fra den traumemasturberende mandlige antihelt?**

FILM OG TV |

SENESTE NYT

Salget af Jolly Cola eksploderer i Rema 1000 - Donald Trump er årsagen

33 MINUTTER SIDEN |

Længe leve bøsseromanen

52 MINUTTER SIDEN |

Rasmus Paludans fravær udsætter første sag om brud på koranlov

1 TIME SIDEN |

Leder af amerikansk efterretningstjeneste meldes fyret

2 TIMER SIDEN |

Kan »Englands solvogn« stamme fra Fyn?

2 TIMER SIDEN |

USA kom

»Man skal

Er t
mastu

Ny madtr
og

Mette Fr
sgu sige,

OM POLITIKEN

Rådhuspladsen 37
1785 Kbh V

Kontakt redaktionen: 33 47 12 00
Kontakt kundeservice: 70 15 01 01

Administrér samtykke

Køb abonnement

COPYRIGHT

Tekst, graf
website er
Politiken fo
herunder n
på tekst- o
DSM-direk

[Læs mere](#)

FØLG OS